

INID
ŠOMER

*Dvanaest
odaja
Nila*

Prevela
Tatjana Bižić

■ Laguna ■

Naslov originala

Enid Shomer

THE TWELVE ROOMS OF THE NILE

Copyright © 2012 by Enid Shomer

Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Uspomeni na Vilijama Magazina
i mojoj porodici
Niri, Majku, Orenu i Poli*

Da li je nezadovoljstvo privilegija? ... Žena je ništa sem svojih naklonosti – i zbog toga ona više voli, a manje je voljena.

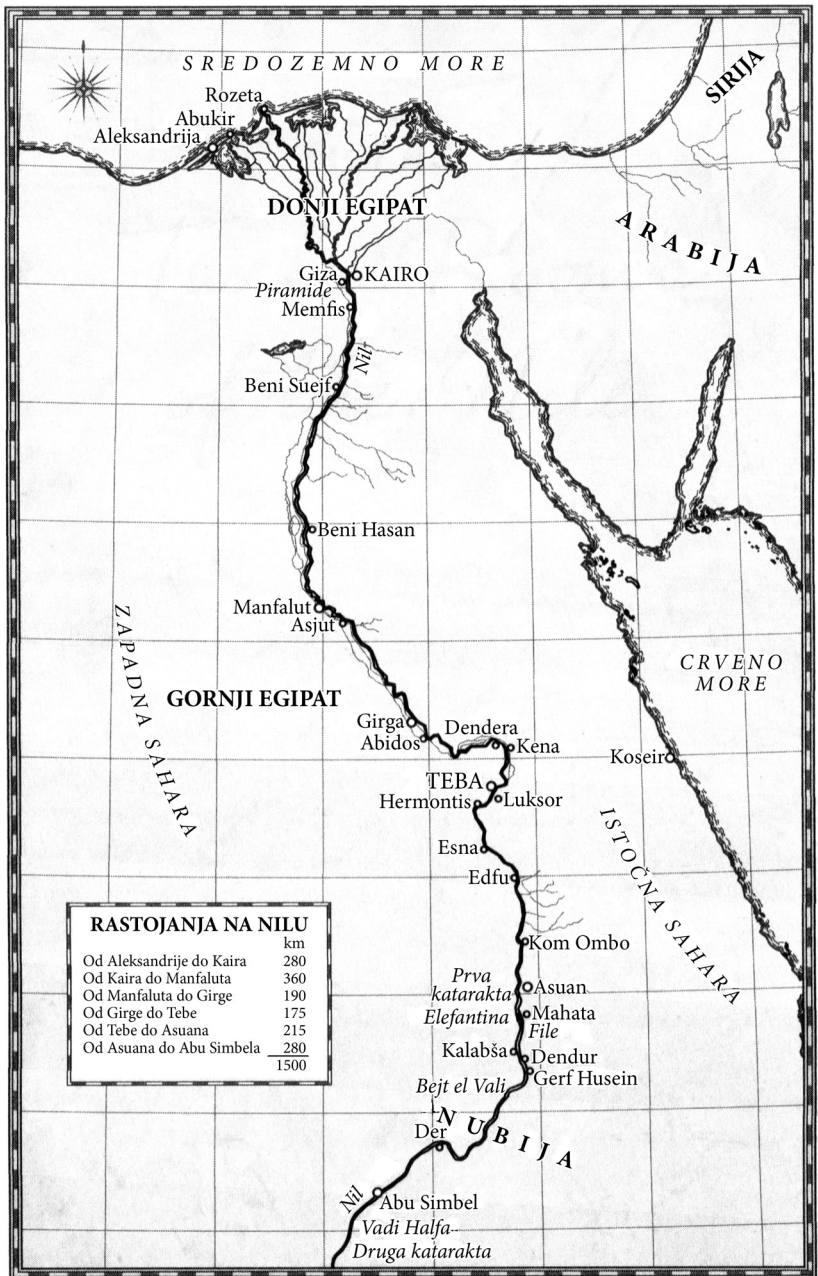
FLORENS NAJTINGEJL, *KASANDRA*

Ono najgore u sadašnjosti jeste budućnost. Kad vam u lice bace pitanje: „Šta ćeš da radiš?“, ono je kao razjapljena provalija što se sa svakim korakom koji napravite neumorno kreće ispred vas.

GISTAV FLOBER

Izgovoriti imena mrtvih znači oživeti ih.

KNJIGA MRTVIH

Tata Brka i Tata Mršavko

Da nije bio tako zanesen u misli, mladi Francuz bi možda i uspeo da uhvati svoj bedeker kad se omakao s brodske ograde i sleteo u reku. Povezan u crveni maroken, s naslovom odštampanim zlatotiskom i zlatno obrubljenim stranicama, bio je to skup poklon od njegove drage majke.

Knjiga je najpre malo plutala, rastvorena, tako da je ličila na krila neke sitne crvene ptice, ali kako su vode Nila natapale strane tanane kao kožica luka, prethodno već isflekane istočnjačkim umacima i mnogim šoljicama turske kafe, tako su se one nadimale kao škrge ribe koja se davi. Njegov dragoman Žozef¹ pokušao je da je dohvati veslom, ali uspeo je samo da je još dalje odgurne i uskoro knjiga potonu u mutnu brazdu iza brodića. Mladi gospodin se mrštio.

Dok je posada vezivala brod uz rečnu obalu, Francuz duboko udahnu i u glavi preuredi nezgodu, okrećući je kao što biste okretali novine da vam bude zgodnije da isečete iz njih neki

¹ Žozefovo ime bilo je zapravo Đuzepe Briketi, a Flober i Di Kan su ga unajmili u Đenovi, na putu za Egipat. (Prim. prev.)

članak. Ako je već trebalo da izgubi knjigu, zar je postojalo bolje mesto na kome je mogao da je izgubi od Nila, te tečne riznice izgubljenog blaga? Nek se dakle raspada u dubinama među krivim pastirskim palicama i krhotinama glinenih uljanica ili neka je nanesu na obalu godišnja plavljenja rečnog mulja. Zamišljao je kako je nekada u budućnosti pronalazi neki radnik ili naučnik i čita njegov potpis neizbrisivim mastilom na prednjoj praznoj strani: „G. Flober, pisac neuspelog romana Iskušenje Svetog Antonija, 1849.“ Možda će ipak naposljetku po nečemu ostati upamćen! Od te se pomisli samo ponovo namrštio. Ambicija mu je zadavala tup bol, kao večno slomljeno srce.

Posada se pripremala da posluži podnevni obrok. Pamet Egipćana nije sezala samo u visine, ka nepomerivoj veličanstvenosti piramida, sfingi i gargantuanskih kolonada u Karnaku, nego i ka prizemno praktičnom i prenosivom, sklopivim stolicama i stolovima, mrežastim ležaljka za spavanje, vrećicama za hranu. Na širokim daskama na sredini palube, po kojima je do pre samo nekoliko trenutaka posada išla tamo i ovamo, sada se stvorio kutak za obedovanje, zaklonjen muslinom podignutim na motkama i vezanim na vrhu kao neki pomodni suncobran. Flober je gledao Ahmeta kako zastire sto belim damastom, potom postavlja kalajne dekorativne tanjire i na njih tanjire od ružičastog porcelana, pa na kraju oko njih uredno raspoređuje pribor za jelo i čaše. Krčag crnog vina tačno na sredini stola i dve napunjene čaše uz njega podsećali su Flobera na cvetni aranžman iz koga su ispale dve ruže.

Na krmenoj palubi jedan Nubijac je seckao i kuvao, dok se reis Ibrahim, kapetan brodića, naslonjen na glavnu kataraku pogađao oko robe s prodavcem ribe. Ubrzo stiže povorka plehutih poslužavnika s dolmom – punjenim povrćem svih vrsta – koji su izgledali kao da bez ikakve pomoći levitiraju nad glavama članova posade.

Gistav je sa svojim drugom Maksom pošao iz Francuske četiri meseca pre toga. Plovili su južno, ka Abu Simbelu, gde će se okrenuti i ploviti nošeni strujom nazad do Kaira, razgledajući natenane i druge spomenike. Kad budu dovršili putovanje rekom, koje je trajalo sad već osmu nedelju, pozabaviće se Grčkom, Sirijom, Palestinom i čitavom zapadnom Turskom od Smirne do Carigrada. Kasnije, možda i Persija i Indija.

Planirani putevi uglavnom će ih voditi po carstvu Osmanlija, koji baš nimalo nisu marili, Gistav je to znao, za veze s klasičnom starinom koja je njega toliko uzbuđivala. Klanjanje pred oltarom drevne grekoromanske i egipatske prošlosti bilo je prema njihovim shvatanjima verovatno smešno, ako ne i potpuno blesavo. Njihova svetišta nalazila su se dalje na istoku, u carstvu čvrsto omeđenom peskom i lišavanjima. Kad su četiri decenije ranije dozvolili da lord Elgin prenese mermerne kipove u Englesku, raspirili su među kustosima, arheolozima i bogatim kolekcionarima ratove oko prava na svaki torzo, svaku urnu, svaki vrč za vodu. Za Turke to nije bio vandalizam, nego dobra prilika da rasprodaju beskorisne starudije. Budući da je njihova vera zabranjivala prikazivanje ljudskog lika, Flober je mogao da zamisli da im se možda i gadilo što tela uhvaćena u kamenu mogu da pobuđuju takav žarki zanos.

Iako su njegovi domaćini vladali velikim delom sveta, istoričari su se izgleda slagali u stavu da je zlatno doba zasnovano na sirovoj hrabrosti i viteštvu ostalo za njima i da sada žive prikupljajući danak koji su nekada oduzimali krvavom dimiskijom. Divio se činjenici da su, za razliku od Evropljana sklonih ratovima ideja, Turci vladali blagonaklono, dopuštajući pokorenim narodima veliku širinu verskih i narodnih običaja. Ili su možda blagonakloni bili usled neefikasnosti? Sultani, kalifi, emiri, šeici, paše, begovi – imali su bezbrojne nazive za najviša i najniža dostojanstva – vladali su preko jedne kitnjasto dezorganizovane mreže podmićivanja i korupcije, tako naduvene

od preterivanja da je carstvo postalo nemoguće za upravljanje koliko i slon koji održava ravnotežu na lopti. Jednog dana će se stropoštati protresavši čitav svet i samo sručiti na gomilu.

U međuvremenu, Maks i on gajili su fantazije o tome kako će se kući vratiti noseći po jedno ili dva mermerna poprsja, a po mogućnosti i mumiju. Doznali su naime bili tajnu uspešnog putovanja po Orijentu: *bakšiš*. Šaka drahmi ili pijastera otvarala je dvojici mladih Francuza vrata privatnih poseda. Mračne ruševine po potrebi su osvetljavane bakljama da bi ih oni razgledali, a vešti čičeronei unajmljivani su da ih odvedu do skrivenih kutaka starine. Uz odgovarajuću nošnju, umerena novčana sredstva i kesu nabrekli od dokumenata ispisanih kitnjastim rukopisom i ukrašenih voštanim pečatima, Evropljani koji su putovali po Orijentu uživali su u povlasticama plemstva. Bog sami zna da je to izazvalo pravi stampedo gore narečenih u sve gradove delte, ako ne toliko i uz samu reku. Egipat je bio na rubu da se pretvori u unosnu industriju. Njih dvojica biće među poslednjima koji će ga videti pre nego što ga stranci potpuno pokvare.

Da još naglasi sjaj njihovog značaja, Maks, prefriganiji u njihovom tandemu, obezbedio je i zvanične misije od čak dva francuska ministarstva. Neplaćene, svakako, ali su im svejedno delotvorno uspostavljale veze s diplomatama i trgovačkim posrednicima na Istoku. Gistavova zbirka naduvene birokratske proze preporučila ga je svetu iza Tiljerija kao gospodina u službi Ministarstva za poljoprivredu i trgovinu, zaduženog da u lukama i karavan-sarajima prikupi podatke od značaja za Trgovačku komoru Francuske. Tog zvaničnog nimenovanja nameravao je da se odrekne odmah po dolasku, ali je uskoro spoznao njegovu vrednost, te je uputio majku i prijatelje da mu pisma adresiraju na Gistava Flobera, „*Chargé d'une mission en Orient*“.²

² Franc.: poverenika na službenom proputovanju po Istoku. (Prim. prev.)

Maksov zadatak zaista je imao smisla, i Gistav mu je na tome zavideo, ali je bio suviše lenj da ga se sam prihvati. Ministarstvo javnog obrazovanja zadužilo je Maksa da sastavi katalog drevnih spomenika. S najnovijom fotografskom kamerom, mesje Di Kan bio je u stanju uspešno da zameni odrede znalaca i umetnika koji su se u Napoleonovo vreme bavili tim zadatkom. Zadužen je takođe bio da pravi faksimile natpisa u prirodnoj veličini, postupkom sličnim kao trljanje grafitom po hrapavoj površini, samo što je pritom postizao stvarnu reljefnost. Kalupe je pravio od vlažnog papira, što je bio jednostavan, ali dosadan posao i Maks se u tome oslanjao na Gistavovu pomoć. Na njegovo veliko gađenje, međutim, Gistav bi često nekuda odlutao ili zaspao upravo kada mu je bio potreban.

Istina je zapravo bila da Gistav sebe nikada nije video kao bilo šta drugo sem kao pisca. Zamišljao je svoju radnu sobu kod kuće, eterični brak knjiga i cica s cvetnim dezenom, bujne biljke u saksijama, medveđu kožu na podu i masivni pisaci sto za kojim je posvetio prethodne dve godine svom prvom romanu. Dok su drugi pisci svoje priče izlivali kao bujicu ili ih puštali da curkaju kao potoci koji leti presahnjuju, on je *Iskušenje Svetog Antonija* isklesao iz same planine francuskog jezika. Potom, kada ga je naglas pročitao pred svojim najboljim prijateljima Maksom i Bujeom, njih dvojica su ga proglasila bezvrednim, nedostojnim objavljivanja. Kad god bi se toga setio, oštar bol u grudima presekao bi mu disanje. Sanjarenje o životu pisca kome će se vratiti u svojoj radnoj sobi kod kuće nestajalo je kao dim razvejan na vetru.

Posvetio je pažnju posadi, koja se u povorci po jedan približavala po sredini broda. Nil ih je zapljuskivao s obe strane kao rastopljeni kalaj prošaran zlatnim potočićima. Hasan je spustio poslužavnik s đakonijama, a iznad njegovog ramena zaleprša kao pernata epoleta krilo jednog galeba koji je sleteo na pramac brodića. *Putujem Bajronovim svetom!*, mislio je Gistav dok su ga

umesto dućandžija i smernih gospođica okruživali ljudi s fesovima, u kitnjastim crvenim prslucima navučeni preko golih grudi. *Nota bene:* ako bi se opšio gajtanima i izvezao crnom svilom, takav prsluk bio bi savršen poklon za Lujzu. Proteklih meseci uspomene na njenu posesivnost koja ga je razjarivala pomalo su izbledele i opsedale su ga misli o njenim čarima. Upravo sada, kad je pijucnuo vino, prisetio se kako se na prvom sastanku okrenula prema njemu i sasvim razoružavajuće mu rekla: „Da se ljubimo malo, mili moj?“

Jutro su proveli svaki nasamo posvećen svojim poslovima, Gistav pišući dnevnik, Maks pripremajući foto-aparat za popodnevni pohod.

Maks priđe stolu i pozdravi ga. „Biće mi potrebna tvoja pomoć“, reče. „Danas istražujemo hram u Deru.“

„Da“, promrmlja Gistav, „siguran sam da će to biti veličanstveno.“ Prisetio se Sfinge, tog uzvišenog iznenađenja. Na izložbi u Parizu video je crteže Luksora, Gize i Abu Simbela. Sfinga je, međutim, postojala samo u njegovoj mašti sve do časa kad je stigao do nje, do žestokog džina propetog na pustinjском tlu, zaravnjenog nosa kao da joj ga je neko razbio u tuči.

„Tamo će biti mnogo zapisa, moraće da se uradi mnogo prenošenja na hartiju.“

Gistav je gustirao vino, puštajući ga da mu se polako sliva niz grlo. „Koliko?“

„Na stotine. Ne znam. Na hiljade. Previše da se sve uradi. Ima hijeroglifa, demotskog egipatskog pisma, grčkog, i nekog jezika koji se zove karijski i koji niko ne zna da pročita.“

Gistav se počea po brkovima. „U tom slučaju moraćemo da povedemo još jednog tovarnog magarca.“ Poslužio se po drugi put pirinčem s kimom i cimetom. Prvo što je na Istoku primetio bila je raskošna parada egzotičnih začina, bazari su mirisali na kafu i sandalovo ulje, prostitutke na ružinu vodicu, balzam i mošus.

Maks je malo razmislio. „Poslužice i nosiljka, rekao bih, neka je vuku za nama kao u Indiji.“

Obično su Maks i on jahali magarce ili konje, ali sad je Gistav zamislio sebe kako ga vuku na ležaljci, opruženog kao neko veličanstvo onižeg ranga. Ako se izuzme prašina. I smrad, i pogled na životinje kako balegaju. Balegavi karavan.

„Žozef će, naravno, s nama“, smišljao je Maks planove naglas, „i dvojica iz posade, Abdulah i Hadži Ismail, kao i obično.“

„Da, Hadži Ismail, razmere radi.“

Gistav je mrzeo da se fotografiše, zato je Maksu Hadži Ismail služio da prikaže neverovatne razmere egipatskih spomenika. Posaden na gigantski nožni prst, naslonjen u mamutskom dovratku, Hadži Ismail je bio ne samo pouzdan nego i fotogeničan – jednooki mišićavi druškan koji je govorio nekakvom čudnom jezičkom mešavinom, a jezičke praznine koje su preostajale uvek je popunjavao time što je bio uljudan i mio. Na brodu je igrao ulogu supruge Velikog Ahmeta. Muželjupci, čitava posada. To je bilo nešto što se tiče polnih odnosa što on još nije probao. Čekao je da mu se ukaže prava prilika. U hamamu, možda, gde su mladi poslužitelji voljni, a od pare bi mu se pore otvorile i sav bi postao podatljiv...

„Ne samo radi razmere – da prikaže ljudska postignuća“, rekao je Maks možda po peti put za dve nedelje. „Ni zvezde ništa ne znače bez dimljive čatrlje ispod njih.“

Takav visokoparni govor bio je rezultat fotografskog šegrtovanja koje je uvek preduzimljivi, energični Maks prošao u Parizu da bi se pripremio za putovanje. Po povratku će njegove fotografije verovatno biti postavljene na izložbi i poslužice kao ilustracije za putni dnevnik koji piše. Gistavu se ta strana ličnosti njegovog prijatelja nije dopadala – taj pragmatičar spreman da savije grbaču da bi uznapredovao. U tom pogledu Gistav je bio snob i davao je prednost beskorisnim znanjima (o lepoti, istini, ljubavi i tako dalje) – smatrao ih je, štaviše, superiornima

u odnosu na primenljivije podatke. Ako ikada bude objavio knjigu, idealno bi bilo da ona bude *ni o čemu*.

„Abdulah i ti ćete raditi na otiscima zapisa“, rekao je Maks brišući salvetom mrlju od crvenog sosa s brade, „a ja ću vam se pridružiti kad budem mogao.“ Odgurnuo je stolicu pa je jedan momak iz posade počeo da prikuplja tanjire.

Gistavu se ideja nije dopala. „Ti ćeš fotografisati ceo dan, a onda će sunce zaći. Ne možeš da pomažeš na otiscima po mraku. Osim toga, imam ja i svoj posao da obavim. Ko zna kakve bih trgovačke tajne mogao da otkrijem? Mogao bih, na primer, da pronađem *stvarnu* fatamorganu.“

Maks je počeo da pakuje svoju kabastu ali lomljivu fotograf-sku opremu u kutije obložene ovčijim runom, koje je naručio da mu se po meri izrade za ovo putovanje. „Sklopili smo dogovor“, podseti on Gistava. „Daj da ga se držimo.“

Sklopili su dogovor, zaista, šeste nedelje, kada je Gistav objavio da više ne može da preslika ni jedan jedini zapis, jer će poludeti od toga. Nije se više osećao kao čovek, nego kao automat, mašina za kalupljenje. Maks je bio pun saosećanja, ali mu je svejedno Gistavov trud bio neophodan, isto kao i njegov nadzor nad šegrtima Egipćanima. Zato je, u zamenu za Gistavovu pomoć, obećao da će mu uraditi zvaničnu fotografiju njegove omiljene prostitutke. Bio je to neodoljiv mamac: u hladnoj vlazi Normandije Gistav će imati svoju suncem natopljenu kurvu, sa svakom trepavicom izvučenom oštro kao igla, u oštrim kontrastima crne i bele i svilenkastim sivim nijansama. Ni sama gospođa Flober neće moći da prigovori umetničkoj fotografiji Orijentalke na zidu. Naredne nedelje odabrao je Kučuk Hanem, plesačicu iz Esne s kojom su Maks i on proveli jedan prijatan dan i noć, ali jedna greška pri ekspoziciji pokvarila je fotografiju. Maks je nameravao da snimi novu kad se budu vraćali nizvodno Nilom. Šta, međutim, ako Kučuk Hanem ne bude bila kod kuće kad oni navrate? Ako se preseli, ili bude bila zauzeta,

ili se razboli? Heraklit je imao pravo – vreme je reka u koju ne može da se zagazi dvaput. Gistav ni o čemu nije toliko razmišljao koliko o ponovnom odlasku u Kućuk Hanemino gnezdo.

Njihov dogovor – otisci u zamenu za fotografije – bio je uljudna i pojednostavljena verzija njihovog komplikovanog saveza, o kome nikada nisu govorili. Maks je književnost voleo i imao je književnih ambicija, i upravo je u vatri te zajedničke strasti njihovo prijateljstvo skovano i stalno kaljeno. Maks je međutim duboko zadužio Gistava po nekoliko osnova, jer bez Maksa čitavog putovanja ne bi ni bilo i mada se on plemenito odnosio prema Gistavu kao ravan prema ravnome, on je u toj pustolovini zapravo bio stariji ortak. Kao iskusniji putnik, voljan je bio da razmrsi čvorove logistike. Bio je i bogatiji, što ga je opteretilo potrebom da se drži u okvirima Gistavovih novčanih mogućnosti. Što je najvažnije od svega, Maks je pridobio gospođu Flober da se složi s bezmalo mitskim lekovitim moćima Mediterana. Da bi to postigao, Maks samo što se nije zakleo gospođi Flober da će biti anđeo čuvar njenom nežnom mlađem sinu. Usred te mreže obaveza i dobrote, Gistava je povremeno nagrizzalo samo jedno pitanje – da li je Maks cinično manipulisao njegovom dragom majkom praveći od nje budalu, ili mu je zaista bilo stalo do nje (i do njega samog)? Možda ni sam Maks to nije znao. To bi sasvim ličilo na njega, smatrao je Gistav. Kako god bilo, iz zahvalnosti za mnoga Maksova dobrotvorstva Gistav je morao da pristane da pravi otiske i, mada mu je to povremeno bilo nepodnošljivo, ipak je nameravao da održi zadatau reč.

Gistav bi posle ručka odremao, ali Maks je zahtevao da odmah pođu, te je Gistav obuo debele čizme i navukao kapuljaču burnusa, tako da mu je lice bilo uokvireno crnim kičankama koje su poskakivale sa svakim pokretom, što je tom njegovom

preodevanju davalo određenu meru razigranosti. Uz pomoć posade sakupili su stvari i pripremili prtljag koji će magarci nositi. Žozef ih je s tri konja sačekao na obali. Zaputili su se smesta. Nijedan se već nedeljama nije brijao, te su s čupavom bradom i u zamazanoj odeći ličili na nešto što se ne bi moglo nazvati ni Evropljanima ni Egipćanima, na nekakve potpune tuđince.

Jahali su sitne kobilice, naučene da odgovaraju na lagani pritisak s jedne strane vrata. U poređenju s hladnokrvnijim evropskim konjima, arapski su delovali kržljivo i slabašno, ali Gistav je zapravo otkrio da su izvanredni i po izdržljivosti i po čudi, naviknuti na iscrpljujuće sunce i pesak i nemilosrdne nasrtaje pustinjskog vetra hamsina. Hadži Ismail i Abdulah jahali su magarce, hitajući pokraj njih.

Na putu od Asuana do Dera vladala je gužva, pošto je to južno od katarakti bio jedini suvozemni put uz istočnu obalu Nila. Izuzev drevnih spomenika, zapazio je Gistav, u Egiptu je malo šta mirovalo. Na suvom pustinjskom pesku Beduini su živeli kao nomadi; na velikom Nilu trgovina se kretala iz čitave Afrike ka pijacama, bilo da su roba bile nubijske robinje ili pirinač iz Luksora. Beduini su svoje kuće nosili na leđima; Nubijci su živeli u kućercima od blata, koji su se za cigli dan mogli napraviti na nekom drugom mestu.

Postojani tok saobraćaja podsećao ga je na šećerne mrave kojih svakog leta bude prava najezda u kući u Kroaseu. Bez zakona, pravila i etikecije na drumu, ljudi su putovali obema stranama i posred srede. Bilo je tu svih vrsta prevoznih sredstava i životinjskog sveta – karavani kamila, stada koza i ovaca, magarci, konji, a tu i tamo i poneki palankin s raskošnim draperijama i u njemu, kako je pretpostavljao, neka značajna ličnost. Sveprisutna batina sevnula bi kao munja ispod odeće ili iz bisaga. Javna batinanja bila su svakodnevna pojava. Gistavu se činilo da svako ko nosi čistu odeću rutinski bije svakog u prljavoj odeći. Gde prestaje bakšiš, počinje batina. Između to

dvoje, kretala se, žustrim korakom, trgovina. Prepirke su bile kratke i okončavale su se moljakanjem i drhtanjem pre nego što bi kazna bila dodeljena i svi protesti razvejani brzim udarcem otpozadi po butinama. Bio je očevdac i jednog javnog batinanja u Kairu – pedeset batina po tabanima, bez predaha. Taj ubogi bednik bez sumnje je ostao doživotno obogaljen.

Obišli su jedno plitko jezero, mirno i sjajno kao čelična ploča. Za ono što je iz daljine ličilo na snežne kape po okolnom drveću izbliza se pokazalo da su gnezda belih ibisa, sivih i belih čaplji, smeđih pelikana, i drugih ptica, čiju vrstu još nije bio utvrdio uz pomoć svog bedekera, a sad više nikada i neće.

„Pogledaj, ago Di Kane“, doviknu on Maksu pokazujući mu ptice. „Jesu li jestive one?“ Konji su im išli polako, kroz gužvu nisu mogli brže.

„Vaše veličanstvo, o šeiče Abu Osmehivalo, nalikuju da jesu.“

Ovakvu vrstu ćeretanja uobičajili su za vreme pešačenja na koja su išli 1846, iako su tada oponašali buržoaski govor iz Bretanje i nisu glumili šeike, nego dvojicu besprizornih adolescenata. „Rado bih sad štogod ustrelio, efendijo“, kazao je Gistav, „a ti?“

„Pa, ja sam manji šaik nego ti, te moram dakle reći da bih ja hteo samo ako bi ti hteo.“

„Uistinu, hajde da izvadimo puške“, reče Gistav.

Hadži Ismail je izvadio puške iz prtljaga na magarcu i pružio ih svojim gospodarima. „Gistav-beže“, promrmljao je pružajući mu pušku, „ko će biti najblagosloveniji srećnik koji će pokupiti ptice kad padnu?“

Na Bliskom istoku manjkalo je lovačkih pasa – nije ih bilo uopšte, tačnije rečeno. Arapi su izgleda smatrali da su zveri psećeg roda suviše pogane i proste da bi ih pripitomili, iako im ništa nije smetalo da spavaju pored svojih koza, ovaca i kamila. „Abdulah i ti ćete ići po njih“, rekao je Gistav pogledujući u Maksa. „Je li tako, šeiče Makse?“

„Samo bez herojskih pregnuća.“

Abdulah i Ismail su izgledali zbunjeni dok im je Žozef prevodio.

„Ne brinite ako ne uspete da ih pronađete“, razjasni Maks.
„Kupićemo negde večeru.“

Žozef se malčice nakloni. „Kapetan kupi riba za večeru, efendijo.“ Gistavu je trebalo nekoliko nedelja da se navikne na Žozefov čudni francuski, u kome je bilo elemenata italijanskog i arapskog, a gramatika je bila potpuno mešanačka, izmišljena prema potrebi. Đenovljanin rodom, Žozef je bio skroman, stidljiv čovek. Iako je posedovao enciklopedijsko znanje o Egiptu, retko kad je nepitan iznosio činjenice. Proputovao je Nil uzvodno i nazad nizvodno šezdeset puta.

„Onda će ovo biti *prvo* jelo u obedu ako budemo imali sreće“, kazao je Maks.

Francuzi su sjahali i naciljali ka drveću. Gistav je pucao prvi, u visoku belu pticu koja je stajala na jednom mrtvom patrljku grane, dok je Maks naciljao u smeđe klupko na obližnjoj grani. Čim su pucnji prasnuli, svaka živa duša na drumu pade u smrtnom strahu na zemlju. Dvojica slugu otkaskaše u potragu za ustreljenim plenom, a ko bajagi šeici su pogledom pratili vinuto jato koje je kružilo nebom. „Prekrasan prizor“, reče Maks. „Budi mi žudnju za prepelicama.“

Gistav nije naročito voleo ptice. Draže su mu bile krznate životinje i razmišljao je o tome da u Francusku ponese majmuna. *Majmuna, šest metara muslina, kamenje iz Partenona, možda mumiju, fotografiju kurve, crveni prsluk...* Spisak je počinjao da se pretvara u nabrajalicu. Pozabavio se ritmom. *Majmun, prsluk crven, šest metara muslina, nekoliko kamenova, mumija, fotografija.* To je bolje – melodičnije, pamtljivije.

Svet na drumu počinjao je da se pridiže na noge, između ostalih je tu bilo i troje Evropljana koji su išli na suprotnu stranu, a jedno od njih im je sada prilazilo, žena u teget haljini i s ružičastim šeširićem. Gistav je i protiv svoje volje zapazio njen

vrat, neobično dug, vitak i, uprkos nemilosrdnom suncu, beo. „Rekoh, smatram to ružnim ponašanjem“, objavi ona odlučnim glasom. „Vrlo ružnim ponašanjem.“

Gistav jedva da je znao malo engleskog. „*Je ne comprends pas l'anglais*“,³ reče gledajući je umilno, obrva upitno izvijenih. Kosa joj je bila neugledno, prirodno smeđa, ali tako čista, bez obzira na svu silnu prašinu, da su majušne duge plesale na pramenovima oko njenog lica. Oči su joj bile sive, pogled neposredan, bez one navike da ga skreće dok govori, zbog koje su, prema njegovom mišljenju, mnoge žene izgledale neiskreno.

Obuhvatila je rukom kundak njegove puške. „*Ca, c'est ne pas bon. C'est mal. C'est malhereux*.“⁴ Činilo se da žena traga za rečima na francuskom spremajući se za čitavu jeremijadu protiv opaljivanja iz vatrenog oružja na javnim mestima. „*Je suis malhereuse!*“, izjavila je bockajući se kažiprstom u grudi i ponovila: „*Nisam srećna!*“, čekajući odgovor.

„Aha!“, rekao je Gistav, klimajući glavom dok mu je svitalo. Nijedna žena nije srećna, umalo joj nije odgovorio. Kako je on to shvatao, žene su bile nemoćne, te otuda stalno pune zahteva, i poverio je majci da se nikada neće ženiti. Osim toga, kako bi mogao da se odrekne svojih milih prostitutki? Nije mogao da zamisli kako bi bilo moguće da bude toliko temeljno voljen u domaćem okruženju, gde bi morao da brine da ne uvredi istinsku damu. Njegova majka se saglasila s tom odlukom da Gistav trajno ostane neženja, vrlo rada da zadrži svog nežnog sina uz sebe umesto da odobri njegovu vezu s nekom *petite bourgeoise*⁵ i bude svedena na status povremene gošće.

„Dozvolite mi da nas predstavim“, umeša se Maks, koji se nikad nije dao smesti, i istupi pružajući ruku. „Mogu li da vam

³ Franc.: Ne razumem engleski. (Prim. prev.)

⁴ Franc.: Ovo, to nije dobro. To je loše. To je nesreća. (Prim. prev.)

⁵ Franc.: malograđankom. (Prim. prev.)

predstavim gospodina Gistava Flobera? A ja sam Maksim di Kan.“ Zastao je, pa dodao njihovo zvanično zaduženje. „*Chargé d'une mission en Orient.*“

„Florens Najtingejl.“ Žena napravi kniks prihvatajući Maksovu ruku. „Iz Engleske.“ Gistava je pozdravila klimnuvši glavom.

Prepoznao bi on da je ona Engleskinja gde god da ju je sreo u svetu, jer su njegove prijateljice, sestre Kolijer, bile njegove univerzitetske studije o Engleskinjama. Gospođica Najtingejl imala je tipično engleski stav pun predrasuda. „Vrlo šarmantno“, rekao je nastavljajući da se muči s jezičkom barijerom. „*Très charmante. Enchanté.*“

„Kako ste?“ Malo je zastala da uhvati vazduh, pa se vratila na svoj nesigurni francuski. „Nadam se da mi nećete zameriti ako kažem da ne bi trebalo ovde da pucate.“ Pokazala je rukom na ljudsku maticu koja je ponovo proticala drumom. „Metak zaluta, a ovde žene i deca, stoka, svi ni krivi ni dužni.“

„Ciljali smo u ptice“, odgovori joj Maks.

„To je nepromišljeno. I vrlo opasno. Zalutali meci ubijaju.“

„Rado ćemo vam se povinovati, gospođice“, kaza joj Maks na engleskom. Skinuo je s glave nepostojeći šešir i kitnjasto mahnuo njime ispred sebe. „Nema više pucanja na ovom putu. Uzgred, kuda ste se vi zaputili? Vi ste prva belkinja koju smo videli u ovim krajevima.“

„Obilazim Nil“, odgovorila mu je na francuskom. „Razgledamo spomenike, nas troje.“ Pokazala je jedan par na suprotnoj strani puta. Žena mahnu, čovek im salutira. Gistav ni truna nije sumnjao da su i to dvoje Englezi, mada su bili premladi da bi mogli biti njeni roditelji. Možda tetka i teča?

„Mi takođe“, reče Gistav. „Maks fotografise, a ja beležim zapise.“

Sad je prvi put ona izgledala zadovoljno. „Ja isto pravim skice i čitam zapise.“

„Znate da ih pročitate?“, upita Maks. „Hijeroglifske, mislim?“

„O da, uglavnom, uz pomoć mog prijatelja, gospodina profesora Bunsena.“ Zastala je. „To je knjiga“, dodala je uz brz osmeh. Njih dvojica klimnuše glavom.

„A grčki naravno čitate“, kazao je Maks.

„Da, otac je naučio moju sestru i mene grčki. Imale smo sreće.“

„Kakav vam je raspored?“, pitao je Maks. „Možda vam možemo čime pomoći?“

Dok su Maks i ona razgovarali, Gistav je razmišljao o sestrama Kolijer i zaključio da se Engleskinje od Francuskinja razlikuju po trepavicama. Engleskinje nisu bile sklone da se razmeću trepavicama, dok su ih Francuskinje koristile kao semafor, dajući znake hitrim sklapanjem pa otvaranjem okica, kao paunovi u ljubavnom plesu. Gospođica Najtingejl treptala je samo kad je to bilo potrebno. Bila je pravi engleski vrabac, kratkih krilca, predano uposlena; ni blizu koketnoj rajskoj ptici rakošnog perja. Sva njena delikatnost, nipošto neznatna, bila je u suprotnosti... bila je zapravo potrta njenim zapovednim glasom i trezvenim očima.

Ubrzo je postalo jasno da bi putovanje uz reku gospođice Najtingejl trebalo da izgleda gotovo istovetno kao njihovo. Putovala je rečnim jedrenjakom kao i oni, veličanstvenom dahabijom, većom, deluks verzijom njihovog kanža. Planirala je takođe poduži zastanak u Abu Simbelu, posle čega će nastaviti uzvodno obilazeći odabrane spomenike. Prethodnih nekoliko dana provela je razgledajući četiri hrama južno od Asuana – Kalabšu, Daku, Bejt el Vali i Gerf Husein, ovaj poslednji pod mesečinom, dok je celo selo dovikivalo za njom. Danas su ona i njeni saputnici kupili urme u Deru. Kući će se vratiti preko Evrope, krajem leta. Svi su se složili da je zbudjujuće što je Nil rešio da teče na sever ka Mediteranu i što je Gornji Egipat na jugu, a Donji na severu. „Kad god pogledam kartu, uvek mi se čini da je gledam naopako“, požalio se Maks. „Jeste“, zaklimala je glavom gospođica Najtingejl, „verujem da reke većinom teku ka

jugu.“ Proćaskali su malo i o Belom i Plavom Nilu, tajanstvenim izvorima velike reke.

„Jeste li *adore*“ – Gistav je uhvati za ruku prelazeći na francuski – „*comment ça se dit en anglais*“⁶ Jesu li vam se dopali krokodili i nilski konji u Kalabši? Ali ti ljudi, mora biti da ste se prenerazili kao i mi. Uopšte ne nose odeću.“

„O“, reče ona kao da ju je neko bocnuo iglom. „Da, videli smo ta jadna stvorenja.“ Lice joj se uozbiljilo.

„Ne peckaj našu novu prijateljicu“, reče Maks munuvši Gistava laktom.

„Ne smemo da zaboravimo“, kazao je Gistav prisećajući se buketa nagih grudi i guzova – neke žene nisu nosile na sebi gotovo ništa osim perli oko struka – „nisu oni ni krivi ni dužni.“

„Žene i deca žive u takvoj prljavštini“, iznese gospođica Najtingejl svoje mišljenje sumornim glasom. „Čovek poželi da učini nešto za njih.“

„Da“, složi se Gistav zapažajući da je njen francuski sad bolji. „Ponekad i učini, ponekad mora da zađe u njihov život. Čini se tragično suzdržati se.“ Osetio je kako Maks pored njega potiskuje pakostan osmeh. Voleo je da ga tako muči. Kasnije će ga Maks koriti zbog dvosmislica i siti će se nasmejati.

„Bakšiš, uvek *bakšiš*“, gospođica Najtingejl je hrapavim glasom oponašala prosjake. S neodobravanjem je odmahнула glavom, mada nije bilo jasno da li zbog tog stalnog moljakanja ili zbog žalosnog stanja prosjaka.

Odjednom se ispravila i njeno držanje se promenilo. „Kako vi dakle spavate?“, pitala je, glasom u kome se čuo prizvuk tajne koju jedva čeka da podeli s njima.

Maks i Gistav se zgledaše. „Prilično dobro“, reče Maks. „Zašto pitate?“

⁶ Franc.: Kako se to kaže na engleskom? (Prim. prev.)

Gospođica Najtingejl im se primače malo bliže. „Ja spavam s jednim novim izumom.“

Skaredne slike pokuljaše Gistavu u glavu, ali on samo zalepi osmeh na usne i trepnu, čekajući. Maks se, međutim, zainteresovao, i to ne iz razvratnosti, znao je Gistav, nego iz radoznalosti. Maks je umeo da se uozbilji u trenu. Još jedna njegova crta kojoj se Gistav nije naročito divio. Smeh je, na kraju krajeva, isuviše velika retkost. Čovek može da bude ozbiljan svu dugu noć dok spava.

„Kakvim izumom?“ pitao je Maks.

Upravo tada Abdulah se vrati noseći za voštanožute noge beživotnu, bezmalo raznesenu belu čaplju, koja mu se klatila u ruci. Gistav se okrenu ka njemu. „*Alors?*“⁷

„Hoćete li da je spremimo, efendija?“

Uhvatio je pticu za vrat i razgledao dugo, čipkasto svadbenu perje i raskošne ćube na glavi i ispod grla. „Ne, zadržaćemo samo ovo dugo perje i nekoliko pera iz krila. Ova velika.“ Raširio je krilo da pokaže. *Majmuna, šest metara muslina, mumiju, kamenje iz Partenona, fotografiju kurve, crveni prsluk i čapljino perje.* Predao je pušku Hadži Ismailu da je smesti na magarca.

„Zove se 'levinž'“, odgovorila je gospođica Najtingejl Maksu. „Štiti vas od insekata i poboljšava san.“ Vedro je objasnila kako je to zamišljeno i napravljeno. „Kad se zavučem unutra“, obavila je ruke oko sebe i propela se na prste, „zategnem trake i onda sam kao leptir u čauri. Svi imamo po jednu takvu na brodu. Zovemo ih levinžaljke.“

Gistav je pokušao da je zamisli u tom čudu. „Pokrivete i lice?“ pitao je. Jer njega su privlačili njeno lice i sitne bele ruke, posebno ruke, izgledale su tako ranjive i čiste, kao da još nisu dotakle mnogo od ovoga sveta. Bila je toliko iskrena!

⁷ Franc.: Dakle? (Prim. prev.)

„Da, naravno. Da se zaštitite od komaraca, samo ostavite prostora za disanje.“

„Mora biti da se umotate kao mumija“, reče Gistav.

„Da!“, potvrdi gospođica Najtingejl. „Tačno tako! Pretpostavljam da je upravo u njima gospodin Levinž našao ideju. Svejedno, vrlo je prijatno kad se tako umotate.“

„Sasvim sam siguran“, reče Gistav sećajući se kako je Kučuk Hanemino telo grejalo njegovo u njenoj prohladnoj sobi, među kamenim zidovima.

„Ako mi date svoju adresu“, reče gospođica Najtingejl, „poslaću vam nacрте tako da možete da napravite sebi po jednu za ostatak putovanja. Sigurna sam da će vam biti potrebna u Damasku i Carigradu. Insekti će biti grozni. Bićete tamo preko leta.“

„Nema sumnje“, reče Maks. Izvadio je svoju vizitkartu i na poledini napisao adresu na koju su primali poštu u Kairu. „*Merci beaucoup.*“

„Unapred vam zahvaljujem za lepo prospavane noći“, dodade Gistav. Pošto su se rukovali, gospođica Najtingejl pređe preko puta do onog para, koji je bio sjahao i stajao je strpljivo je čekajući. Žena, punačka i rumena, podsećala je Gistava na vežbe crtanja na časovima likovnog – ljudsko telo prikazano kao tri kruga postavljena jedan na drugi, okruglo lice, još okruglije i veće grudi, i donji krug, pomalo zvonast. Da nije bilo pojasa, ne bi se ni znalo gde joj je struk. Takva zaobljenost upućivala je na toplu, velikodušnu narav. Čovek je bio isto tako korpu-lentan. Dočekao je gospođicu Najtingejl zagrljajem, potapšao je nekoliko puta po leđima, pa nadzirao njeno uzjahivanje na magarca. Noge su joj iz sedla visile gotovo do zemlje. U Egiptu su gajeni sitni magarci, dovoljno otporni za pustinju.

Gistav mahnu za rastanak gospođici Najtingejl kad je magarac poskočio napred pošto ga je pratilac Arapin ošinuo kandžijom. Gospođica Najtingejl i njeni saputnici pošli su ka severu, vraćali su se na svoj brod. Gistav i Maks su se zaputili

na suprotnu stranu, a mrtva ptica klatarila se sa bisaga. Žozef je rekao da se pera još ne čupaju. Pticu moraju da ošure, kao da će je spremati za jelo, inače će se pera oštetiti.

Pola sata kasnije stigli su do Dera, hrama prilično grubo uklesanog u stenu, koji je sagradio Ramzes II. Maks je popodne proveo fotografišući, dok je Gistav pravio otiske hijeroglifa uklesanih na stubovima. Hram nije na njega ostavio tako dubok utisak kao što je očekivao, ali bio je star i značajan, rekao mu je Maks, najverovatnije proba za veličanstveni hram dalje na jugu, ili možda neka naknadna zamisao.

Sledećeg jutra pošli su od Dera ka Abu Simbelu, u nubijskoj pustoši. Tamo će, izračunao je Gistav, biti petsto kilometara i tri nedelje puta daleko od Kučuk Hanem i poslednjeg pitomog odeljka reke. Južno od Abu Simbela, kod Vadi Halfe, Nil prelazi u sedamsto pedeset kilometara dug, neplovan potez utonulog stenja i brzaka. Nil je tu bio duga, žgoljava i gadna reka.